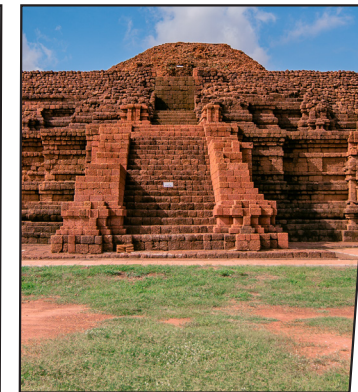

ประวัติศาสตร์ไทย

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

ผู้เรียบเรียง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงเดือน นาราลัจจ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาศิริรักษ์
อาจารย์มิตรชัย กุลแสงเจริญ

ผู้ตรวจ

อาจารย์วรพล ศิริชื่นวิจิตร
อาจารย์ศิริโชค อภิรักษ์ผ่องใส
อาจารย์ธนสรณ์ สุ่มังคละกุล

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร ไทยจงรักษ์

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

๑๒๕๖/๙ ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๒๔๓-๘๐๐๐ (อัตโนมัติ ๑๕ สาย), ๐-๒๒๔๑-๘๘๙๙
แฟกซ์ : ทุกหมายเลข, แฟกซ์อัตโนมัติ : ๐-๒๒๔๑-๔๑๓๑, ๐-๒๒๔๓-๗๖๖๖
website : www.iadth.com

สงวนลิขสิทธิ์

บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด
พ.ศ. ๒๕๖๗
พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม
ISBN : 978-616-05-5089-0

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ของสถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) เล่มนี้ เป็นหนังสือเรียนที่สอดแทรกการบูรณาการ และเน้นการสร้างความรู้กับค่านิยมตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย

- ตัวชี้วัดระหว่างทาง ตัวชี้วัดปลายทาง ของเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ
- ผังสาระการเรียนรู้ สรุปเนื้อหาสาระของทั้งหน่วย
- สาระสำคัญ เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจของผู้เรียน
- จุดประกายความคิด กระตุ้นความคิดของผู้เรียนก่อนเข้าสู่บทเรียน
- เนื้อหา ถูกต้องตามหลักวิชาการ เน้นการใช้ภาษาที่ถูกต้องและครบถ้วนตามขอบข่าย

องค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดไว้ในสาระประวัติศาสตร์ เรื่องแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ให้มีความรัก ความภูมิใจ และสามารถธำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป

- กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์
- ผังสรุปสาระสำคัญสู่การสร้างความรู้ ผังความคิด สรุปเนื้อหาสาระสำคัญของทั้งหน่วย
- โครงการนวัตกรรม ให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการคิดที่นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

และต่อยอดสู่นวัตกรรม

นอกจากนี้หนังสือเรียนยังมีองค์ประกอบอื่นอีก ได้แก่ ท่องโลกคำถาม เพิ่มเติมเสริมความรู้ ทักษะชีวิตและอาชีพ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) หวังว่าหนังสือเรียนเล่มนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้และกระบวนการคิดได้ สมดังเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาอย่างครบถ้วนทุกประการ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์.....๕

- เวลากับประวัติศาสตร์.....๖
- ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์.....๑๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

การสร้างองค์ความรู้

ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์.....๒๗

- องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์.....๒๘
- การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
สร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์.....๓๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

ประเด็นสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย.....๔๖

- ประเด็นที่ ๑ ความเป็นมาของชนชาติไทย.....๔๘
- ประเด็นที่ ๒ การค้ากับต่างประเทศสมัยอยุธยา.....๖๔
- ประเด็นที่ ๓ การปฏิรูปประเทศ
ในสมัยรัชกาลที่ ๕.....๖๙
- ประเด็นที่ ๔ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง
พ.ศ. ๒๔๗๕.....๗๖
- ประเด็นที่ ๕ ประเทศไทยกับสงครามโลก.....๘๐
- ประเด็นที่ ๖ การเคลื่อนไหวของประชาชน
เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย.....๘๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

สถาบันพระมหากษัตริย์และบุคคลสำคัญของชาติไทย

- บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์.....๙๑
- บทบาทของสตรีในประวัติศาสตร์ไทย.....๑๑๑
- ศิลปินแห่งชาติ.....๑๑๗
- บุคคลสำคัญของไทยที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ไทย.....๑๒๐
- ชาวต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และความก้าวหน้าของสังคมไทย.....๑๓๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

- วัฒนธรรมไทย.....๑๓๘
- ภูมิปัญญาไทย.....๑๔๒
- ลักษณะของภูมิปัญญาไทย.....๑๔๔
- การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย.....๑๔๘
- การวางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย.....๑๗๐

- โครงการนวัตกรรม.....๑๘๕
- บรรณานุกรม.....๑๘๗

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

ผังสาระการเรียนรู้

เวลา
กับประวัติศาสตร์

เวลาและ
ยุคสมัยทาง
ประวัติศาสตร์

ยุคสมัย
ทางประวัติศาสตร์

ตัวชี้วัดระหว่างทาง

- ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ (ส ๔.๑ ม.๔-๖/๑)

สาระสำคัญ

ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จำเป็นต้องเข้าใจเรื่องเวลา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ เพื่อให้สามารถลำดับช่วงเวลา เชื่อมโยงและวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ได้ถูกต้อง

การแบ่งประวัติศาสตร์ไทยตามสมัยของอาณาจักรที่เป็นศูนย์กลางการปกครอง

เป็นการแบ่งสมัยตามเมืองหลวงที่ปกครองในดินแดนประเทศไทย สามารถแบ่งช่วงเวลาและยุคสมัยได้เป็น สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์

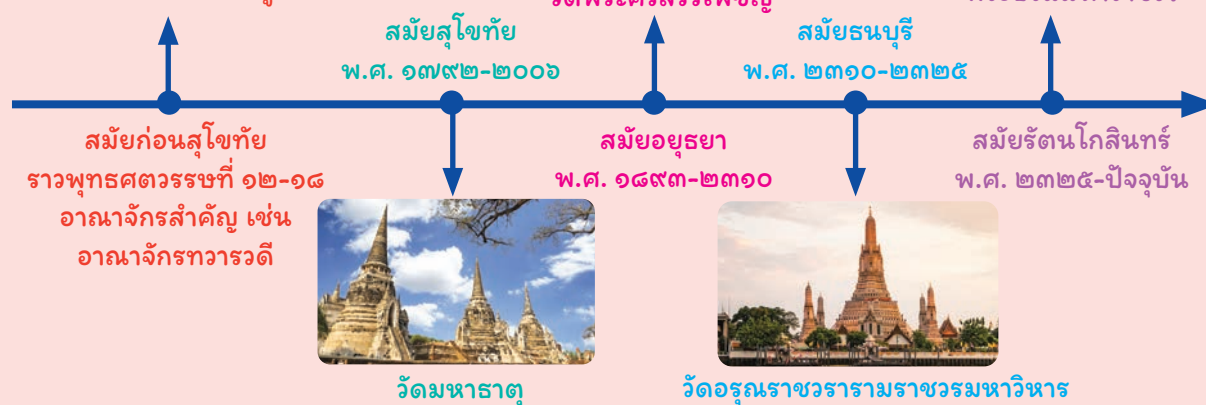
โบราณสถานเมืองคูบัว

วัดพระศรีสรรเพชญ์

พระบรมมหาราชวัง

จุดประกายความคิด

วัดพระศรีสรรเพชญ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอดีตวัดหลวงประจำพระราชวังของกรุงศรีอยุธยา

นักเรียนคิดว่า
เวลามีความสำคัญต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ในประวัติศาสตร์อย่างไร

๑. เวลากับประวัติศาสตร์

การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับอดีตของมนุษยชาติที่มีพัฒนาการมายาวนานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์จำเป็นต้องใช้เวลาเป็นเกณฑ์แบ่ง เพราะจะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับก่อน-หลัง และสามารถเชื่อมโยงหรือเปรียบเทียบเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติได้

๑.๑ ความสำคัญของเวลาในการศึกษาประวัติศาสตร์

เวลาเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน การศึกษาความต่อเนื่องระหว่างยุคสมัยในประวัติศาสตร์ช่วงต่าง ๆ จึงต้องอาศัยเวลาที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทต่าง ๆ ในการลำดับเหตุการณ์ เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงถึงปัจจุบัน ดังนั้นเวลาจึงมีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์มาก

การลำดับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

คนส่วนใหญ่มักเรียกเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วว่าอดีต หรือ สมัยก่อน (ปัจจุบัน) ทำให้บางครั้งไม่สามารถสืบสาวได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตนั้น เหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก่อนหรือหลัง โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่นับย้อนหลังไปยาวนานและห่างไกลจากปัจจุบันมาก ดังนั้นนักประวัติศาสตร์จึงอาศัยเวลาที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์อธิบายหรือลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละดินแดน

นักประวัติศาสตร์เรียงลำดับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ตามปีที่เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ โดยนับตามศักราช (ปี) ที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้แต่ละสังคมมีวิธีเริ่มต้นนับศักราชแตกต่างกัน ส่วนใหญ่มักยึดตามเหตุการณ์สำคัญทางศาสนาที่ตนนับถือเป็นเกณฑ์ เช่น คริสต์ศักราช (ค.ศ.) พุทธศักราช (พ.ศ.) และฮิจเราะห์ศักราช (ฮ.ศ.) ปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ต่างยึดคริสต์ศักราชเป็นศักราชสากล แม้แต่ประเทศไทยซึ่งประกาศใช้พุทธศักราชอย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ ก็ใช้คริสต์ศักราชในการติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศด้วย

ประเทศไทยในอดีตมีการใช้ศักราชหลายประเภท ได้แก่ พุทธศักราช (พ.ศ.) เริ่มขึ้นในอินเดียและแพร่หลายในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ไทยใช้พุทธศักราชตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยนับปีถัดจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานเป็นพุทธศักราชที่ ๑ ดังปรากฏในหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น จารึกสุโขทัยและตำนาน ต่อมามีการใช้แพร่หลายมากขึ้นตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และรัฐบาลไทยได้ประกาศใช้พุทธศักราชอย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕

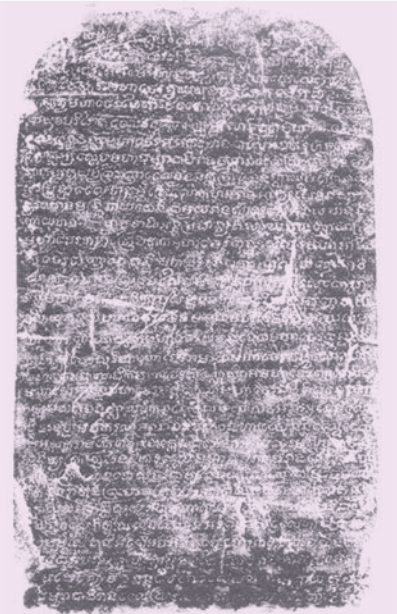
ภาพพิมพ์ที่บรรยายข้อมูลเรื่องราวของคณะทูตสยามเดินทางไปฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช วาดโดยนิโกลาส์ เดอ ลาร์เมสแซ็ง จากห้องสมุดแห่งชาติของฝรั่งเศส

ศักราช	คำอธิบาย	การเทียบศักราช
พุทธศักราช (พ.ศ.)	ไทยใช้พุทธศักราชตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยนับปีถัดจาก พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานเป็นปีที่ ๑ แต่ คริสต์กาและเมียนมานับปีที่พระพุทธเจ้าดับขันธ- ปรินิพพานเป็นปีที่ ๑	พ.ศ. - ๕๔๓ = ค.ศ. ค.ศ. + ๕๔๓ = พ.ศ.
มหาศักราช (ม.ศ.)	เริ่มขึ้นในอินเดียหลังพุทธศักราช ๖๒๑ ปี และนำมาใช้ ในดินแดนประเทศไทยตั้งแต่สมัยก่อนสุโขทัยจนถึง อยู่รยาตอนกลาง	พ.ศ. - ๖๒๑ = ม.ศ. ม.ศ. + ๖๒๑ = พ.ศ.
จุลศักราช (จ.ศ.)	เริ่มขึ้นในเมียนมาหลังพุทธศักราช ๑๑๘๑ ปี และไทยเริ่ม ใช้จุลศักราชตั้งแต่สมัยสุโขทัย จากนั้นได้แพร่หลาย ในสมัยอยุธยา ต่อเนื่องจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	พ.ศ. - ๑๑๘๑ = จ.ศ. จ.ศ. + ๑๑๘๑ = พ.ศ.
รัตนโกสินทรศก (ร.ศ.)	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศ ใช้รัตนโกสินทรศก โดยเริ่มนับรัตนโกสินทรศกที่ ๑ ใน พ.ศ. ๒๓๒๕ ซึ่งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระพุทธ- ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็น ราชธานี และไทยได้ใช้รัตนโกสินทรศกจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมี พระราชดำริว่า ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธศาสนาและ เพื่อให้สอดคล้องกับประเทศต่าง ๆ ที่นับถือพระพุทธ- ศาสนา จึงได้มีการประกาศเมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พุทธศักราช ในราชการทั่วไป โดยถือเอาวันขึ้นปีใหม่ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นวันเปลี่ยนมาใช้พุทธศักราช	พ.ศ. - ๒๓๒๕ = ร.ศ. ร.ศ. + ๒๓๒๕ = พ.ศ.

จารึกพ่อขุนรามคำแหง ใช้นับศักราช และระบุศักราช (ศก หรือ สก) ที่มีการจัดทำจารึกไว้ว่า “...๑๒๑๔ ศก ปีมะโรง...” ตรงกับพุทธศักราช ๑๘๓๕ (ม.พ. ๑๒๑๔ + ๖๒๑ = พ.พ. ๑๘๓๕)

จารีกวดป่าแดง สมัยสุโขทัย ใช้จุลศักราช และปรากฏ
ศักราชที่จารีกว่า “เมื่อศักราชได้ ๗๖๘ จอนักษัตร เดือนอ้าย
แรม ๑๐ ค่ำ วันอาทิตย์...” ตรงกับพุทธศักราช ๑๙๔๙ (จ.ศ.
๗๖๘ + ๑๑๘๑ = พ.ศ. ๑๙๔๙)

พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ใช้จุลศักราช และมีบานแผนกบอกปีที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีพระบรมราชโองการให้เรียบเรียงไว้ว่า “ศุภมัสดุ ๑๐๔๒ ศกวอก นักษัตร ฦ วันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ...” ตรงกับพุทธศักราช ๒๒๒๓ (จ.ศ. ๑๐๔๒ + ๑๑๘๑ = พ.ศ. ๒๒๒๓)

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แจ้งต่อที่ประชุมข้าหลวงเทศาภิบาลครั้งแรก ลงวันที่ ๑๘ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๔ ตรงกับพุทธศักราช ๒๔๓๘ (ร.ศ. ๑๑๔ + ๒๓๒๔ = พ.ศ. ๒๔๓๘)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า ในสมัยสุโขทัย อยุรยา และรัตนโกสินทร์มีการใช้ศักราชแตกต่างกัน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องนำศักราชเหล่านั้นไปเทียบกับพุทธศักราชก่อน แล้วจึงจะสามารถลำดับเหตุการณ์ก่อน-หลังได้

การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน

เวลาในประวัติศาสตร์ คือ อดีตที่มีความเกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงถึงปัจจุบันได้ เวลาที่ยาวไกลในประวัติศาสตร์บ่งบอกถึงอดีตที่ยาวนานของมนุษยชาติ ประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของชาติ เพราะประวัติศาสตร์บ่งบอกถึงความรุ่งเรืองก้าวหน้าของบรรพชนในอดีตที่สั่งสมความภูมิใจให้กับคนรุ่นปัจจุบัน

นอกจากนี้เวลาที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยังเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบันด้วย หลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งหลักฐานประเภทลายลักษณ์และหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบในดินแดนต่าง ๆ ล้วนบ่งบอกถึงอดีตและความเป็นมาของมนุษยชาติ เช่น

ภาพลูกปัดสุริยเทพ
ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานวัดคลองท่อม จังหวัดกระบี่

การเผยแพร่ข้อมูลใน พ.ศ. ๒๕๕๒ เกี่ยวกับการค้นพบลูกปัดหลากสีจำนวนมากในพื้นที่แถบชายทะเลฝั่งตะวันตกของภาคใต้ โดยเฉพาะที่อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์ว่ามีอายุมากกว่า ๒,๐๐๐ ปี ทำให้นักโบราณคดีเชื่อว่าดินแดนประเทศไทยในอดีตมีการติดต่อกับชาวต่างชาติ และมีความสามารถผลิตสินค้าประเภทหัตถกรรมเป็นสินค้าออกเช่นเดียวกับดินแดนอารยธรรมอื่น ๆ ของโลก

ข้อความในจารึกพ่อขุนรามคำแหงระบุว่า “...๑๒๐๕ ศก ปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจ แลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผู้นั้นใส่ไว้...” ศักราช ๑๒๐๕ ที่ระบุไว้คือมหาศักราช หรือ พ.ศ. ๑๘๒๖ (ม.ศ. ๑๒๐๕ + ๖๒๑ = พ.ศ. ๑๘๒๖)

ข้อมูลที่ปรากฏในจารึกนี้เชื่อมโยงให้เห็นว่าภาษาไทยที่เราใช้กันในปัจจุบันมีพัฒนาการมานานกว่า ๗๐๐ ปีแล้ว ความสามารถในการประดิษฐ์อักษรไทยแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติไทย เพราะอักษรไทยแสดงถึงความก้าวหน้าทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมด้านวรรณกรรมของชนชาติ นอกจากนี้อักษรไทยยังทำให้มีการบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันได้

การสร้างความต่อเนื่องของเหตุการณ์ในอดีต

ข้อมูลที่พบในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ช่วงเวลาต่าง ๆ มีความสำคัญต่อการเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีต เพราะช่วยให้ผู้ศึกษาได้เห็นความต่อเนื่องของเหตุการณ์จากช่วงเวลาหนึ่งไปยังอีกช่วงเวลาหนึ่ง และสามารถเข้าใจภาพรวมของเหตุการณ์ได้ ดังตัวอย่าง

หลักฐานที่กล่าวถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในดินแดนประเทศไทย มีทั้งหลักฐานประเภทจารึก ตำนาน จดหมายเหตุจีน วรรณกรรม และหลักฐานทางราชการในสมัยรัตนโกสินทร์

หลักฐานประเภทจารึก ได้แก่ จารึกของเขมรโบราณและจาม ตำนานภาคเหนือของไทย เช่น รัตนพิมวงค์ (ตำนานพระแก้วมรกต) ซึ่งเขียนใน พ.ศ. ๑๙๗๒ จามเทวีวงศ์ ซึ่งเขียนประมาณ พ.ศ. ๒๐๐๐ และชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งเขียนใน พ.ศ. ๒๐๕๔ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา พบคำว่า สยาม ในวรรณกรรมเรื่อง ลิลิตยวนพ่าย และมหาชาติคำหลวง ในสมัยรัตนโกสินทร์พบหลักฐานจากเอกสารจดหมายเหตุเฮนรี เบอร์นี่ (The Burney Papers) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีที่ไทยทำกับประเทศตะวันตกในสมัยรัตนโกสินทร์ก็ใช้ชื่อว่าสยาม เช่น หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีประเทศอังกฤษและประเทศสยาม คฤษัตศักราช ๑๘๒๖ และหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีประเทศอเมริกาและประเทศสยาม คฤษัตศักราช ๑๘๓๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

หลักฐานเกี่ยวกับคำว่า สยาม ที่ปรากฏในช่วงเวลาต่าง ๆ ทำให้ผู้ศึกษาทราบความต่อเนื่องของพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ในดินแดนประเทศไทย อีกทั้งยังทำให้เข้าใจถึงภาพรวมการตั้งถิ่นฐานของชนชาติไทยที่ก่อตั้งอาณาจักรในภาคเหนือของประเทศไทย (ดินแดนล้านนา) มาเป็นเวลายาวนานก่อนที่จะเคลื่อนย้ายลงมาตั้งอาณาจักรทางตอนใต้ คือ สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน

การเปรียบเทียบเหตุการณ์ร่วมสมัยในประวัติศาสตร์

การศึกษาเปรียบเทียบเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในดินแดนต่าง ๆ ช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาในลักษณะนี้จะต้องเปรียบเทียบกับดินแดนที่อยู่ร่วมสมัยกัน หรืออยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน หรืออยู่ในสถานการณ์ที่มีลักษณะเดียวกัน เนื่องจากความแตกต่างในด้านมิติของเวลาทำให้ไม่สามารถศึกษาเปรียบเทียบเหตุการณ์ได้อย่างถูกต้องแท้จริง การเปรียบเทียบเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยสามารถศึกษาได้หลากหลาย เช่น การเปรียบเทียบพัฒนาการของอารยธรรมร่วมสมัยในดินแดนต่าง ๆ และการเปรียบเทียบวิธีการแก้ปัญหาของประเทศต่าง ๆ ที่เผชิญสถานการณ์ร่วมสมัยหรือสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

การเปรียบเทียบพัฒนาการของอารยธรรมร่วมสมัยทำให้ผู้ศึกษาตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาที่มนุษยชาติในอดีตได้สร้างสรรค์ผลงานและความรุ่งเรืองต่าง ๆ ที่กลายเป็นรากฐานของความเจริญในปัจจุบัน และเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังช่วยกันสืบทอดและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ไม่ให้สูญสลายไปพร้อมกับกาลเวลา

การศึกษาเปรียบเทียบเหตุการณ์ร่วมสมัยในประวัติศาสตร์ช่วยให้ผู้ศึกษาเรียนรู้บทเรียนจากประวัติศาสตร์ สามารถเข้าใจวิธีการแก้ปัญหาของผู้นำในอดีตที่เสียสละ อดทน และยืนหยัดต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ อีกทั้งจะช่วยให้เกิดคุณธรรม มีความรักและยึดมั่นต่อสันติสุขของประเทศชาติมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน

๑.๒ เวลากับหลักฐานทางประวัติศาสตร์

นักประวัติศาสตร์เรียนรู้เรื่องราวในอดีตจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ หากขาดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์จะไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องของเหตุการณ์ในอดีตได้ ขณะเดียวกันมนุษย์ก็จะต้องทราบถึงภูมิหลังและความเป็นมาของบรรพชน อย่างไรก็ตาม หลักฐานทางประวัติศาสตร์ต้องมีเวลากำกับอยู่ด้วย เพราะหากหลักฐานนั้นไม่ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับเวลา ผู้ศึกษาก็จะไม่สามารถวิเคราะห์ความสำคัญของหลักฐานและความเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ได้

ในการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นอกเหนือจากข้อมูลสำคัญอื่น ๆ แล้ว สิ่งที่ต้องทราบ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับเวลาหรืออายุของหลักฐานชิ้นนั้น เช่น หลักฐานนั้นสร้างขึ้นเมื่อไร สมัยใดเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในอดีตในช่วงเวลาใดบ้าง ข้อมูลเกี่ยวกับเวลาที่ปรากฏในหลักฐานจะช่วยให้ผู้ศึกษาทราบว่าหลักฐานนั้นเกี่ยวข้องกับใคร ในยุคสมัยใด และมีความต่อเนื่องหรือเชื่อมโยงกับเหตุการณ์อื่น ๆ ทั้งก่อนหน้านั้นและหลังจากนั้นอย่างไร อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัยมีจำนวนมากและหลากหลาย วิธีการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเวลาจากหลักฐานจึงแตกต่างกัน โดยเฉพาะการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเวลาจากหลักฐานประเภทลายลักษณ์และหลักฐานทางโบราณคดี

การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเวลาจากหลักฐานประเภทลายลักษณ์

หลักฐานประเภทลายลักษณ์จัดเป็นหลักฐานสื่อสารเป็นตัวอักษร กล่าวคือ เป็นหลักฐานที่สามารถสื่อสารกับผู้ศึกษาได้โดยตรงด้วยข้อความหรือเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานนั้น ๆ เช่น คีลาจารึก เอกสารประเภทจารึกต่าง ๆ จดหมายเหตุ พงศาวดาร บันทึกส่วนบุคคล กฎหมาย ราชกิจจานุเบกษา เอกสารราชการ รายงานการประชุม รายงานการวิจัย หนังสือพิมพ์ บทความ แผ่นปลิว หลักฐานเหล่านี้ส่วนใหญ่มักให้ข้อมูลเกี่ยวกับเวลา เช่น คีลาจารึกสมัยสุโขทัยมักกล่าวถึงศักราชที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่ในจารึกนั้น จารึกที่มีการระบุศักราชไว้ช่วยให้ นักประวัติศาสตร์สามารถเชื่อมโยงและลำดับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในสมัยสุโขทัยได้ นอกจากนี้พระราชพงศาวดารต่าง ๆ ก็มักระบุศักราชที่จารหรือเขียนไว้ที่บานแพนง (หรือบานแพนก) ของพงศาวดารด้วย เช่น พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ดังข้อความในบานแพนงต่อไปนี้

พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี
ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

ศุภมัสดุ ศักราช ๑๑๕๗ สัปตศก (พ.ศ. ๒๓๓๗) สมเด็จพระบรมธรรมิก-
มหาราชาราชพระเจ้าอยู่หัว ผ่านถวัลยราชย์ ณ กรุงทวารวดีศรีอยุธยา เถลิง
พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงชำระพระราชพงศาวดาร (ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๔๐
ภาค ๖๕-๖๖ เรื่อง พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม), หน้า ๑)

การสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเวลาจากหลักฐานทางโบราณคดี

การกำหนดอายุหลักฐานทางโบราณคดีด้วยวิธีการกำหนดอายุเชิงเปรียบเทียบ เป็นวิธีกำหนดอายุหลักฐานทางโบราณคดีของนักประวัติศาสตร์ศิลปะ ซึ่งใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบกับลักษณะของรูปแบบศิลปกรรมร่วมสมัย และประเภทของวัสดุที่ใช้ในการจัดทำ/ก่อสร้าง เพื่อสรุปอายุหรือสมัยของโบราณสถานหรือโบราณวัตถุชิ้นนั้น นอกจากนี้นักโบราณคดียังสามารถกำหนดอายุของหลักฐานทางโบราณคดีกับศิลปกรรมสมัยต่าง ๆ เช่น สมัยลพบุรี สมัยเชียงแสน สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาตอนต้น สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้ด้วย

ภาชนะดินเผาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ถูกกำหนดอายุ
ด้วยวิธีการกำหนดอายุเชิงเปรียบเทียบ

ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะศิลปะ
ร่วมสมัยกับสมัยลพบุรี

โดยสรุป ประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับเวลา เนื่องจากประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต และเวลาเป็นสิ่งที่ช่วยในการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้ว เวลาที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงพัฒนาการของมนุษยชาติ ช่วยให้ทราบระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์ขึ้นในประวัติศาสตร์ ทำให้ง่ายต่อการลำดับและเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต การทราบช่วงเวลาเกิดก่อน-หลังของเหตุการณ์ ทำให้ผู้ศึกษาสามารถวิเคราะห์สาเหตุและผลที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ ส่งผลให้สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันได้อย่างชัดเจน

๒. ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

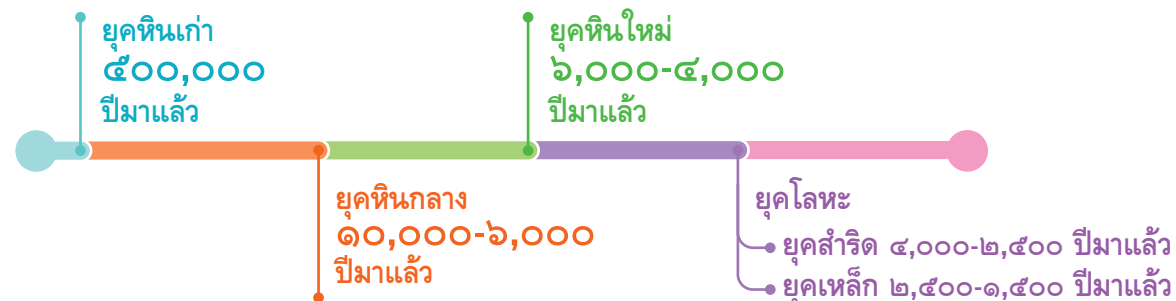
นักประวัติศาสตร์ใช้เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในประวัติศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติโดยรวมเป็นเกณฑ์ในการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์แบบสากล และใช้คริสต์ศักราชซึ่งเป็นศักราชสากลในการนับศักราช ดังนั้นการศึกษาพัฒนาการของมนุษยชาติในภาพรวมจึงยึดการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์แบบสากลและใช้คริสต์ศักราชเป็นหลัก

๒.๑ การแบ่งยุคสมัยในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

มนุษย์ใช้เวลาหลายล้านปีในการวิวัฒนาการความเจริญจนกระทั่งรู้จักตั้งถิ่นฐานและพัฒนาความเจริญด้านต่าง ๆ ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน การศึกษาถึงพัฒนาการความเจริญของมนุษย์ซึ่งใช้เวลายาวนานจึงแบ่งเป็นช่วงเวลา โดยทั่วไปมักจะแบ่งเป็น ๒ ช่วงกว้าง ๆ คือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ (Prehistorical Period)

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย เป็นช่วงเวลาที่ยาวนานประมาณ ๕๐๐,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ในยุคนี้ยังไม่สามารถคิดประดิษฐ์อักษรขึ้นมาได้ จึงไม่มีหลักฐานประเภทลายลักษณ์หรือเอกสารที่ยืนยันถึงวิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์ การศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณคดี เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้น นักมานุษยวิทยาได้แบ่งช่วงเวลาในยุคก่อนประวัติศาสตร์ตามลักษณะของเครื่องมือเครื่องใช้ คือ หินและโลหะ เช่น ยุคหินเก่า ยุคหินกลาง ยุคหินใหม่ ยุคโลหะ

เครื่องมือหินกะเทาะรูปแบบต่าง ๆ

เครื่องมือสำริดรูปแบบต่าง ๆ

สมัยก่อนประวัติศาสตร์

ยุคหินเก่า (Paleolithic Age)

ยุคหินเก่าในดินแดนไทยเริ่มขึ้นเมื่อประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ในยุคนี้มีวิวัฒนาการความเจริญช้า ดำรงชีวิตแบบเร่ร่อนเพื่อตามล่าฝูงสัตว์ ยังชีพด้วยผลไม้และเมล็ดพืชเป็นหลัก ยังไม่รู้จักสร้างที่อยู่อาศัยแบบถาวร มักอาศัยตามถ้ำหรือโพรงไม้ รู้จักประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้และอาวุธอย่างง่าย ๆ ด้วยหินกะเทาะหยาบ ๆ รวมทั้งรู้จักใช้ไฟเพื่อปรุงอาหารและสร้างความอบอุ่นให้แก่ร่างกาย

ยุคหินกลาง (Mesolithic Age)

ยุคหินกลางในดินแดนไทยมีอายุอยู่ในช่วงประมาณ ๑๐,๐๐๐-๖,๐๐๐ ปีมาแล้ว เป็นยุคที่มนุษย์เริ่มมีความเจริญ รู้จักฝึกหัดสัตว์บางชนิดไว้ใช้งาน เช่น แพะและสุนัข อาวุธหินขัดในยุคนี้มีความประณีตมากขึ้นและมีขนาดเล็กลง นอกจากนี้ยังพัฒนาอาวุธประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อใช้ล่าสัตว์ เช่น ธนู ฆมวก และเบ็ดตกปลา ซึ่งทำจากกระดูกสัตว์ รวมทั้งรู้จักชุดเรือแคนู ซึ่งช่วยให้สามารถจับปลาในเขตน้ำลึกและใช้ข้ามฟากแม่น้ำ

ยุคหินใหม่ (Neolithic Age)

ยุคหินใหม่ในดินแดนไทยเริ่มขึ้นเมื่อราว ๖,๐๐๐ ปีมาแล้ว ในบางดินแดนเป็นการเริ่มต้นสังคมเกษตรกรรม มนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการดำรงชีวิต ซึ่งต่างจากมนุษย์ยุคก่อน ๆ โดยรู้จักตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง รู้จักสร้างที่พักถาวรด้วยวัสดุที่หาได้ และยุติการดำรงชีวิตแบบเร่ร่อน

การเริ่มต้นของยุคหินใหม่จะแตกต่างกันไปในแต่ละดินแดน เนื่องจากแต่ละดินแดนมีพัฒนาการและความเจริญก้าวหน้าต่างกัน ดังนั้นการสิ้นสุดของยุคหินใหม่ในแต่ละดินแดนจึงแตกต่างกันด้วย

ยุคสำริด (Bronze Age)

ยุคสำริดในดินแดนไทยเริ่มเมื่อประมาณ ๔,๐๐๐-๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว มนุษย์ค้นพบวิธีผสมทองแดงกับดีบุก โดยการนำโลหะทั้งสองชนิดนี้ไปหลอมเป็นสำริด ซึ่งมีความแข็งแรงและทนทานมากกว่าทองแดง แล้วจึงนำสำริดมาทำภาชนะ เครื่องใช้ และอาวุธต่าง ๆ เป็นที่สังเกตว่ายุคสำริดในบางดินแดนเกิดร่วมสมัยกับยุคหินใหม่

ยุคเหล็ก (Iron Age)

ยุคเหล็กในดินแดนไทยเริ่มเมื่อประมาณ ๒,๕๐๐-๑,๕๐๐ ปีมาแล้ว ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการผสมและถลุงแร่โลหะทำให้มนุษย์รู้จักถลุงแร่เหล็กเพื่อนำไปประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต

สมัยประวัติศาสตร์ (Historical Period)

สมัยประวัติศาสตร์เริ่มเมื่อมนุษย์สามารถประดิษฐ์ตัวอักษร มีการจดและบันทึกข้อมูล ที่สะท้อนแนวคิด ความเชื่อทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม สมัยประวัติศาสตร์ ในแต่ละดินแดนของโลกมิได้เริ่มขึ้นพร้อมกัน เนื่องจากแต่ละสังคมมีปัจจัยและความพร้อมที่จะส่งเสริม ให้มีการพัฒนาความเจริญแตกต่างกัน

ประเทศต่าง ๆ มีการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่เป็นลักษณะเฉพาะชาติของตน ดังกรณีดินแดนประเทศไทยซึ่งเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์เมื่อพันกว่าปีมาแล้ว การแบ่งยุคสมัย ทางประวัติศาสตร์ของไทยมีหลากหลายมาก เช่น การแบ่งตามพัฒนาการของการปกครอง พัฒนาการ ทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของไทย ได้แก่

การแบ่งประวัติศาสตร์ไทยตามสมัยของอาณาจักรที่เป็นศูนย์กลางการปกครอง

สมัย	ช่วงเวลาโดยประมาณ
สมัยก่อนสุโขทัย	ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๘
สมัยสุโขทัย	ราว พ.ศ. ๑๗๙๒-๒๐๐๖
สมัยอยุธยา	พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๓๑๐
สมัยธนบุรี	พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕
สมัยรัตนโกสินทร์	พ.ศ. ๒๓๒๕-ปัจจุบัน

การแบ่งประวัติศาสตร์ไทยตามสมัยของราชวงศ์ที่ปกครองอาณาจักร เช่น

ราชวงศ์	อาณาจักร
ราชวงศ์พระร่วง	สุโขทัย
ราชวงศ์อู่ทอง	อยุธยา
ราชวงศ์สุพรรณภูมิ	อยุธยา
ราชวงศ์สุโขทัย	อยุธยา
ราชวงศ์ปราสาททอง	อยุธยา
ราชวงศ์บ้านพลูหลวง	อยุธยา

การแบ่งประวัติศาสตร์ไทยตามสมัยของกษัตริย์ที่ปกครอง เป็นแนวคิดของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เช่น

สมัย	อาณาจักร
สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช	สุโขทัย
สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช	อยุธยา
สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	ธนบุรี
สมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	รัตนโกสินทร์

การแบ่งประวัติศาสตร์ไทยตามสมัยของรัฐบาลที่ปกครองประเทศ เช่น

สมัยพระยามโนปกรณนิติธาดา

มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ - มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖

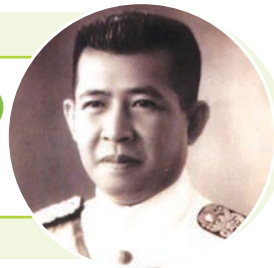
สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ - กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐

สมัยนายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐมนูธรรม)

มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ - สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙

สมัยนายชวน หลีกภัย

กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕ - กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

การแบ่งตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจ เช่น สมัยก่อนสนธิสัญญาเบาว์ริง และสมัยหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง ซึ่งถือว่าเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของไทย

ตัวอย่างการเทียบเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไทยกับยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล

หากนักประวัติศาสตร์ต้องการศึกษาเปรียบเทียบประวัติศาสตร์ไทยกับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์โลกก็ต้องเปรียบเทียบกันบริบทของยุคสมัยทางประวัติศาสตร์สากล เพราะจะทำให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ชัดเจน เช่น การศึกษาสาเหตุของการปฏิรูปประเทศในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓) จำเป็นต้องศึกษาบริบทของสังคมโลกในช่วงเวลานั้น ซึ่งตรงกับครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ (ค.ศ. ๑๘๖๘) ต่อเนื่องถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ (ค.ศ. ๑๙๑๐) และเป็นช่วงเวลาที่ลัทธิอาณานิคมกำลังขยายอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ไทยต้องปฏิรูปประเทศทุกด้านและดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างระมัดระวัง ดังตัวอย่างหลักฐานเกี่ยวกับพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แจ้งต่อที่ประชุมข้าหลวงเทศาภิบาลครั้งแรก ลงวันที่ ๑๘ มกราคม รตนโกสินทรศก ๑๑๔ ตรงกับพุทธศักราช ๒๔๓๘ ดังนี้

ภาพวาดเรือรบฝรั่งเศสในลำน้ำเจ้าพระยา สมัยลัทธิอาณานิคม ทำให้ไทยต้องสูญเสียดินแดนบางส่วน

...แต่บัดนี้ ข้าพฝ่ายทิศตะวันตกโดยโอบขึ้นไปเหนือ เมืองเหล่านั้นตกเป็นของอังกฤษ ข้าพฝ่ายตะวันออกโอบขึ้นไปเหนือตกเป็นของฝรั่งเศส... การซึ่งจะรักษามิให้ มีอันตรายทั้งภายในภายนอกได้ มีอยู่สามประการ คือพูดจากันโดยทางไมตรีอย่างหนึ่ง มีกำลังพอที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองอย่างหนึ่ง การปกครองให้เสมอกันอย่างหนึ่ง ถ้าจะรักษาโดยทางไมตรี ไม่มีกำลังพอที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองได้ การเจรจาโดยทางไมตรีก็จะไม่สำเร็จไปได้เสมอ... เพราะฉะนั้นการที่จะปกครองรักษากันเมืองให้แข็งแรงเรียบร้อยแลบำรุงประโยชน์ในทางหาสินค้าขายของราษฎรพลเมือง จึงเป็นหัวใจเป็นยอดของความตั้งมั่นแห่งพระราชอาณาเขตรนี้^๑

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการดำเนินนโยบายปฏิรูปประเทศของไทยเกิดขึ้นภายใต้บริบทของการขยายอิทธิพลของลัทธิอาณานิคมที่อังกฤษและฝรั่งเศสเข้ามาจับจองอาณานิคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และส่งผลกระทบถึงไทยอย่างรุนแรง ทำให้ไทยต้องเร่งพัฒนาและปรับปรุงประเทศทุกด้าน ซึ่งรวมถึงการจ้างที่ปรึกษาและข้าราชการต่างชาติมาช่วยในการพัฒนาบ้านเมืองด้วย

^๑เอกสารราชการณชลนครศรีธรรมราชในสมัยที่เจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาล ร.ศ. ๑๑๕-๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙-๒๔๔๙) (น.๓), โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ๒๕๒๐, กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

๒.๒ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์

มนุษยชาติมีพัฒนาการมายาวนาน ทำให้ยุคสมัยในประวัติศาสตร์มีความแตกต่างกันตามช่วงเวลาต่าง ๆ นักประวัติศาสตร์จึงใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่มากมายและหลากหลายเป็นเครื่องมือในการทำนุยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นร่องรอยจากอดีตที่บรรพบุรุษทิ้งไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า ซึ่งมีทั้งหลักฐานประเภทลายลักษณ์หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางโบราณคดี

หลักฐานทางโบราณคดี

หลักฐานทางโบราณคดีในประเทศไทยมีจำนวนมากและหลากหลาย ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักฐานประเภทสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เครื่องปั้นดินเผา เหรียญกษาปณ์ เครื่องประดับอาวุธประเภทต่าง ๆ ดังนี้

สมัยก่อนประวัติศาสตร์

หลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยมีทั้งภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ โครงกระดูก โลงศพ ซากเรือโบราณ เครื่องประดับ เครื่องมือโลหะสำริด ภาชนะดินเผาแบบต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อและทัศนคติต่าง ๆ ของผู้คนในอดีตและยังช่วยบอกเล่าถึงพัฒนาการของมนุษย์และบ้านเมืองในสมัยนั้น นอกจากนี้ยังมีหลักฐานเกี่ยวกับพืช เครื่องมือทอผ้า และโครงกระดูกสัตว์เลี้ยง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่บริเวณนั้นเป็นชุมชนเกษตรกรรม

ภาพเขียนสีผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี
ร่องรอยการตั้งถิ่นฐานในสมัยก่อนประวัติศาสตร์
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

กำไลสำริด แหล่งโบราณคดีบ้านดอกล้ำ
จังหวัดร้อยเอ็ด เครื่องประดับของมนุษย์
ในยุคสำริด บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ของประเทศไทย
ที่มาภาพ : กรมศิลปากร

สมัยประวัติศาสตร์

หลักฐานทางโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ของไทยมีจำนวนมากเนื่องจากดินแดนประเทศไทยซึ่งมีพื้นที่ครอบคลุมลุ่มน้ำต่าง ๆ เช่น ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำโขง และเมืองท่าแถบชายทะเลฝั่งตะวันตกและตะวันออก เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักร/รัฐโบราณจำนวนมาก

หลักฐานทางโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์ของไทยโดยรวมมีทั้งปราสาทหิน คูน้ำ คันดิน กำแพงเมือง ชากเมืองเก่า และหลักฐานทางด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ซึ่งมีรูปแบบเฉพาะของแต่ละยุคสมัย เช่น โบสถ์ วิหาร ปราสาท เรือไทยโบราณ พระราชวัง นอกจากนี้ยังมีประติมากรรมจำนวนมาก โดยเฉพาะพระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ และลายปูนปั้น รวมทั้งจิตรกรรมฝาผนังที่พบตามโบสถ์และวิหารต่าง ๆ เครื่องปั้นดินเผา หลักฐานเหล่านี้สะท้อนร่องรอยความเจริญของยุคสมัยต่าง ๆ เช่น

อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย หลักฐานทางโบราณคดี
แสดงถึงร่องรอยความเจริญในสมัยสุโขทัย

สมัยก่อนสุโขทัย

หลักฐานทางโบราณคดีสมัยทวารวดี ศรีวิชัย เขมร และหลักฐานที่พบในดินแดนที่เคยเป็นศูนย์กลางความเจริญในอดีต

สมัยสุโขทัย

หลักฐานทางโบราณคดีในสมัยสุโขทัยพบมากในเขตสุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และดินแดนล้านนา ซึ่งร่วมสมัยกับสุโขทัย

สมัยอยุธยา

หลักฐานทางโบราณคดีสมัยอยุธยาจำนวนมากและกระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยาและเกาะเมืองอยุธยา

สมัยธนบุรี

มีหลักฐานทางโบราณคดีจำกัด เพราะเป็นช่วงเวลานั้น ๆ

สมัยรัตนโกสินทร์

โดยเฉพาะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีหลักฐานทางโบราณคดีอยู่มากเนื่องจากเป็นสมัย “สร้างบ้าน แบ่งเมือง” จึงมีการก่อสร้างพระราชวัง และวัดวาอารามต่าง ๆ ซึ่งเป็นหลักฐานทางโบราณคดีสำคัญของสมัยนี้

โดยรวม หลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวกับยุคสมัยต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ไทยล้วนมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เพราะให้ข้อมูลและความเป็นมาในอดีตของดินแดนต่าง ๆ อีกทั้งยังมีเอกลักษณ์และรูปแบบเฉพาะของแต่ละยุคสมัย ซึ่งช่วยให้นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์จำแนกและวิเคราะห์พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์ในอดีตได้ ดังนั้นหลักฐานทางโบราณคดีจึงเป็นสมบัติประจำชาติที่มีค่าควรแก่การอนุรักษ์และหวงแหน เพื่อเป็นมรดกสำหรับชนรุ่นหลังสืบไป

หลักฐานประเภทลายลักษณ์หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์

แหล่งอารยธรรมโบราณของโลกมีความสามารถในการประดิษฐ์อักษรมาช้านานแล้ว และมีการพัฒนาทางการศึกษา จึงเกิดวัฒนธรรมในการจดบันทึก การประพันธ์วรรณกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการเขียนประวัติศาสตร์ (ประวัติศาสตร์นิพนธ์) ซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับยุคสมัยทางประวัติศาสตร์โดยตรง

หลักฐานประเภทลายลักษณ์ในดินแดนประเทศไทยที่สามารถตรวจสอบศักราช และสะท้อนยุคสมัยในประวัติศาสตร์ มีดังนี้

จารึก

จารึกเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขั้นต้นที่พบในประเทศไทยที่เก่าแก่ที่สุด ทั้งที่จารึกบนแผ่นศิลาและบนวัสดุคงทนอื่น ๆ เช่น อิฐ กระจังดินเผา ลำริด แผ่นเงิน แผ่นทอง ฐานพระพุทธรูป ใบเสมา กรอบประตู ขอบระฆัง เนื้อหาในจารึกมีลักษณะหลากหลาย ซึ่งสะท้อนภาพการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยนั้น

พระพุทธรูปปางนาครปรก วัดหัวเวียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ซ้าย)
และลักษณะจารึกที่ปรากฏบริเวณฐานพระพุทธรูปปางนาครปรก วัดหัวเวียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ขวา)
ที่มาภาพ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ตำนาน

ตำนานเป็นหลักฐานลายลักษณ์ที่เก่าแก่ของไทย โดยเรื่องราวที่บันทึกในตำนานเป็นอดีตที่ห่างไกลจากผู้บันทึกมาก เนื้อหามักเกี่ยวกับกษัตริย์หรือวีรบุรุษสำคัญและอิทธิพลต่าง ๆ ตามลักษณะนิทานปรัมปราที่เล่าสืบต่อ ๆ กันมาช้านาน จึงไม่สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ได้แน่นอน ต้องอาศัยการเทียบเวลากับเหตุการณ์ร่วมสมัยอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ตำนานจัดเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า เพราะสะท้อนถึงโลกทัศน์ ความเชื่อ ปรัชญา และวิถีชีวิตของผู้คนในยุคสมัยนั้น ตัวอย่างตำนานเกี่ยวกับความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการปกครองและสภาพสังคมของท้องถิ่น เช่น ตำนานสิงหนวัติกุมาร ตำนานเกี่ยวกับศาสนาที่สะท้อนถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เช่น ตำนานมูลศาสนา ชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานพระแก้วมรกต

พงศาวดาร

พงศาวดารเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงเรื่องราว เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเทศชาติหรือพระมหากษัตริย์ โดยบันทึกอย่างเป็นทางการตามพระบรมราชโองการ การบันทึกประวัติศาสตร์แบบพงศาวดารแพร่หลายมากที่สุดในสมัยอยุธยาและต่อเนื่องถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดว่าเป็นหลักฐานที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์อย่างเป็นทางการ และมีการระบุศักราชที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ไว้ด้วย

หลักฐานเกี่ยวกับพงศาวดารที่สำคัญ เช่น พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับไมเคิล วิกเคอรี นอกจากนี้ยังมีพระราชพงศาวดารที่คัดลอกหรือชำระใหม่ซึ่งมีอยู่หลายฉบับ เช่น พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๔

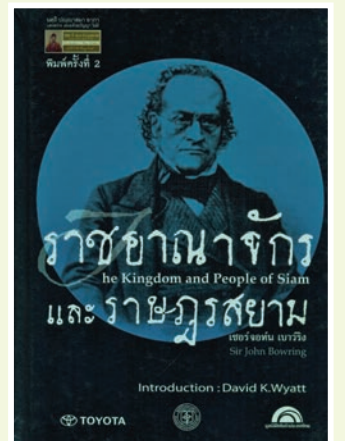
บันทึกของชาวต่างชาติ

ชาวต่างชาติเข้ามาติดต่อกับดินแดนประเทศไทยช้านานแล้ว โดยมีจุดประสงค์เพื่อติดต่อค้าขาย เผยแผ่ศาสนา และเจริญสัมพันธไมตรี หลักฐานของชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยมีจำนวนมากและได้บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับประเทศไทยในยุคสมัยต่าง ๆ

ชาวต่างชาติที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมไทยมีอยู่หลายชาติ เช่น จีน เปอร์เซีย อาหรับ อินเดีย ลังกา ญี่ปุ่น โปรตุเกส ฮอลันดา สเปน อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ในจำนวนนี้เอกสารที่มีการพิมพ์เผยแพร่มากที่สุด คือ เอกสารของชาวตะวันตก ซึ่งส่วนใหญ่มีการแปลเป็นภาษาไทย และบางส่วนพิมพ์เผยแพร่ในภาษาอังกฤษ

เอกสารสำคัญของชาวตะวันตกในสมัยอยุธยา เช่น จดหมายเหตุฟาน ฟลีต หรือ จดหมายเหตุวัน วลิต เขียนโดยฟาน ฟลีต (Van Vliet) หรือวัน วลิต ชาวฮอลันดา มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองในปลายแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมและสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และเอกสารของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษที่เข้ามาติดต่อค้าขายกับอาณาจักรอยุธยาชื่อ เอกสารบันทึกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและต่างประเทศในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗

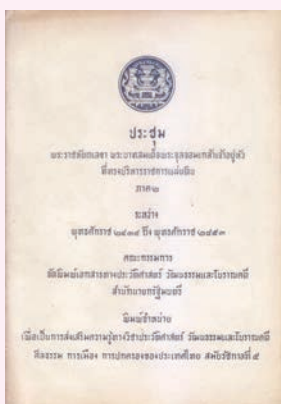
นอกจากนี้ยังมีเอกสารของชาวตะวันตกอื่น ๆ ที่เข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น เอกสารของจอห์น ครอว์เฟิร์ด เขียนโดยจอห์น ครอว์เฟิร์ด (John Crawford) นักการทูตชาวสกอตแลนด์ เอกสารชิ้นนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางมาเจรจาทางการทูตและข้อมูลเกี่ยวกับสังคมไทยในด้านต่าง ๆ หนังสือประวัติศาสตร์เรื่อง ราชอาณาจักรและราษฎรสยาม (The Kingdom and People of Siam) ของเซอร์จอห์น เบาว์ริง (Sir John Bowring) ซึ่งเป็นราชทูตสยามประจำกรุงลอนดอน มีเนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของไทยรวมถึงสภาพภูมิประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และยังให้ข้อมูลร่วมสมัยในด้านต่าง ๆ และจดหมายเหตุเล่าเรื่องเมืองสยาม ของพระสังฆราชปาลเลอกัวซ์ (Pallegoix) มีเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะและสภาพของสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาเรื่องราวของสังคมไทยในช่วงเวลานั้นมาก

หนังสือราชอาณาจักรและราษฎรสยาม
ของเซอร์จอห์น เบาว์ริง

พระราชหัตถเลขา

พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีจำนวนมากที่สุดเนื่องจากพระองค์ทรงครองราชย์ยาวนานถึง ๔๒ ปี ประกอบกับรัชสมัยของพระองค์เป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองกำลังปฏิรูปประเทศและมีการพัฒนาทุกด้าน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชหัตถเลขาถึงบุคคลต่างๆ เกี่ยวกับการบริหารบ้านเมือง ส่วนใหญ่ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหาร กระทรวง ทบวง กรม ดังปรากฏในเอกสารที่พิมพ์เผยแพร่ในปัจจุบัน เช่น พระราชหัตถเลขาในคราวเสด็จประพาสหัวเมืองและมณฑลต่าง ๆ และพระราชหัตถเลขาในการเสด็จประพาสต้น เอกสารเหล่านี้จัดว่าเป็นหลักฐานชั้นต้นที่ทรงคุณค่า เพราะช่วยให้ผู้ศึกษาหลักฐานเข้าใจปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาของสังคมไทยในอดีต ซึ่งนำไปสู่การปฏิรูปประเทศในเวลาต่อมาได้

ประชุมพระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ ๕ (ซ้าย) และพระราชนิพนธ์ไกลบ้าน (ขวา) ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่จากพระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ ๕ เมื่อครั้งเสด็จประพาสยุโรป

โดยสรุป เวลามีความเกี่ยวข้องกับอดีตและมีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์มาก เพราะช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติได้ตามลำดับช่วงเวลาที่ยาวนาน และช่วยในการเชื่อมโยง วิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญในการกำหนดยุคสมัยทางประวัติศาสตร์และตรวจสอบความถูกต้องของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

เพิ่มเติมเสริมความรู้

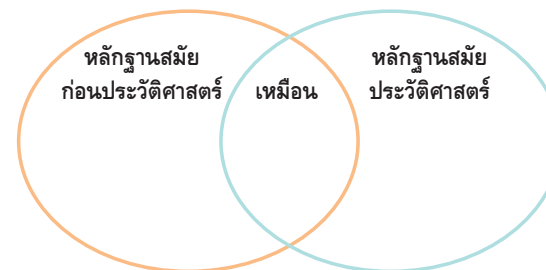
พระราชนิพนธ์ไกลบ้านเป็นพระราชนิพนธ์ลายพระราชหัตถ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งเสด็จประพาสทวีปยุโรปครั้งหลังเมื่อปีมะแม ร.ศ. ๑๒๖ หรือ พ.ศ. ๒๔๕๐ พระราชนิพนธ์ไกลบ้านเป็นวรรณคดีร้อยแก้วประเภทจดหมายเหตุ แต่ละฉบับจะรวมพระราชบันทึกรายวันหลายฉบับ จุดเด่นของพระราชนิพนธ์ไกลบ้านจึงอยู่ที่พระราชดำริและพระราชวิจารณ์ต่อสิ่งต่าง ๆ ในระหว่างเสด็จประพาสยุโรป ซึ่งโดยมากจะทรงเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีอยู่ในเมืองไทย รวมระยะเวลาที่เสด็จประพาสทั้งสิ้น ๒๒๕ วัน

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

- นักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ โดยตอบคำถามในประเด็นดังนี้
 - นักเรียนสามารถใช้เวลาในการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทใดได้บ้าง
 - นักเรียนคิดว่าในประเทศไทยมีการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ในลักษณะใดบ้าง
- นักเรียนเปรียบเทียบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทยในสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่สามารถเข้าถึงได้ แล้วร่วมกันสรุปข้อมูลเป็นแผนภาพความคิดที่หน้าห้องเรียน

ตัวอย่างแผนภาพ

- นักเรียนวิเคราะห์เกี่ยวกับความสำคัญของการใช้เวลาในการศึกษาประวัติศาสตร์และการใช้เวลาในการกำหนดสิ่งต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต แล้วร่วมกันสรุปข้อมูลเป็นแผนภาพความคิดที่หน้าห้องเรียน

ตัวอย่างแผนภาพ

- นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม โดยเลือกวิเคราะห์ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่สนใจ มา ๑ ยุค ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ในประเด็นดังนี้
 - ช่วงเวลาของยุคสมัยที่ศึกษา พร้อมอธิบายถึงเหตุการณ์ร่วมสมัยที่เกิดขึ้น
 - หลักฐานที่แสดงถึงพัฒนาการของมนุษย์ในช่วงเวลาดังกล่าว
 - ร่องรอยความเจริญที่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน
 - แนวทางการนำเสนอข้อเท็จจริงจากข้อมูล
 จากนั้นร่วมกันสรุปเป็นความรู้ พร้อมออกมานำเสนอหน้าห้องเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

เวลากับประวัติศาสตร์

เวลาเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน และช่วยให้ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์เข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ทั้งการลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน-หลัง การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน การสร้างความต่อเนื่องของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต และการเปรียบเทียบเหตุการณ์ร่วมสมัยในประวัติศาสตร์

ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์

การแบ่งยุคสมัยในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

แบ่งเป็น ๒ สมัย คือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ แบ่งตามลักษณะของเครื่องมือเครื่องใช้ คือ หินและโลหะ ได้แก่ ยุคหินเก่า ยุคหินกลาง ยุคหินใหม่ ยุคสำริด และยุคเหล็ก

สมัยประวัติศาสตร์ เริ่มเมื่อมนุษย์สามารถประดิษฐ์ตัวอักษรได้ สมัยประวัติศาสตร์ในแต่ละดินแดนของโลกเริ่มขึ้นไม่พร้อมกัน เนื่องจากแต่ละสังคมมีปัจจัยการพัฒนาความเจริญแตกต่างกัน โดยสามารถแบ่งยุคสมัยของประวัติศาสตร์ไทยได้ดังนี้

- การแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ไทย ได้แก่ การแบ่งตามสมัยของอาณาจักรที่เป็นศูนย์กลางการปกครอง การแบ่งตามสมัยของราชวงศ์ที่ปกครองอาณาจักร การแบ่งตามสมัยของกษัตริย์ที่ปกครอง การแบ่งตามสมัยของรัฐบาลที่ปกครองประเทศ และการแบ่งตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจ

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์

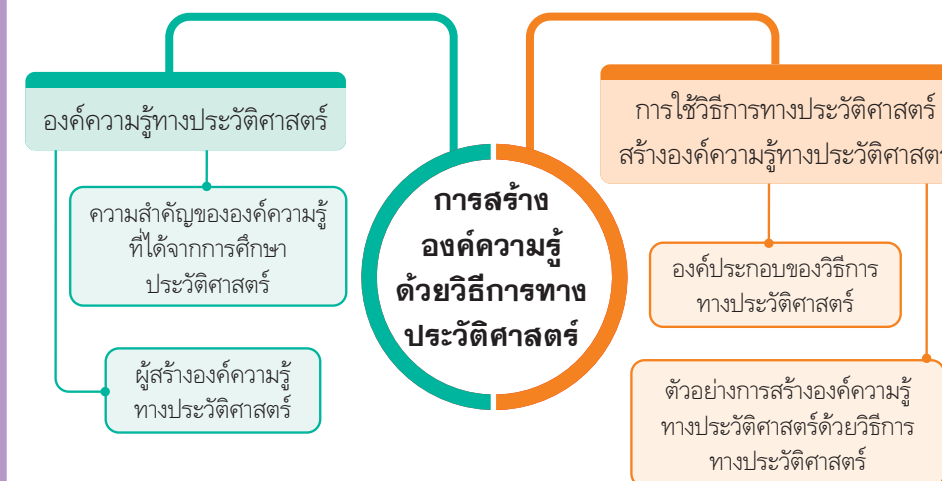
แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ หลักฐานทางโบราณคดี และหลักฐานประเภทลายลักษณ์

หลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่ หลักฐานประเภทสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เครื่องปั้นดินเผา เหรียญกษาปณ์ เครื่องประดับ อาวุธประเภทต่าง ๆ

หลักฐานประเภทลายลักษณ์ เช่น จารึก พงศาวดาร บันทึกของชาวต่างชาติ พระราชหัตถเลขา

การสร้างองค์ความรู้ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

ผังสาระการเรียนรู้

ตัวชี้วัดปลายทาง

- สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ (ส ๔.๑ ม.๔-๖/๒)

สาระสำคัญ

การศึกษาประวัติศาสตร์ทำให้ผู้ศึกษาสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทางประวัติศาสตร์ที่สามารถนำมาเชื่อมโยงให้เกิดความรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยผู้ศึกษาต้องอาศัยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง เพื่อให้ความรู้ที่ได้นั้นมีความน่าเชื่อถือและมีประโยชน์ต่อการศึกษา

วิธีการทางประวัติศาสตร์

ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์

- ๑ การกำหนดประเด็นศึกษา
- ๒ การรวบรวมหลักฐาน
- ๓ การวิเคราะห์/ตีความ/ประเมินหลักฐาน
- ๔ การเชื่อมโยงหลักฐาน
- ๕ การนำเสนอข้อเท็จจริง